

SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZARURATI VA ASOSIY YO'NALISHLARI

Xusanov Shoxruh Nigmatullayevich

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi magistranti.

X_shoxrux@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15403284>

Annotatsiya. Ushbu maqolada soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirishning zarurati va asosiy yo'nalishlari muhokama qilinadi. Soliq ma'muriyatchiligi davlat moliyaviy barqarorligini ta'minlashda va soliqlarni to'g'ri hisoblash va undirishda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqotda soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirishning ilmiy-nazariy asoslari, xalqaro tajribalar va O'zbekiston Respublikasi misolida mavjud muammolar ko'rib chiqildi.

Maqolada soliq to'lovchilar va soliq organlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni soddalashtirish, raqamlashtirishni kuchaytirish, soliq nazorati va xabardorlikni oshirish, shuningdek, soliq to'lovchilar huquqlarini himoya qilish choralari tahlil qilinadi. Soliq ma'muriyatchiligini zamonaviylashtirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish va soliq tushumlarini barqarorlashtirish mumkinligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Soliq ma'muriyatchiligi, soliq tizimi, raqamlashtirish, soliq nazorati, soliq to'lovchilar, O'zbekiston Respublikasi.

THE NEED AND MAIN DIRECTIONS OF IMPROVING TAX ADMINISTRATION

Abstract. This article discusses the need and main directions for improving tax administration. Tax administration plays an important role in ensuring the financial stability of the state and in the correct calculation and collection of taxes. The study reviewed the scientific and theoretical foundations of improving tax administration, international experience and existing problems in the case of the Republic of Uzbekistan. The article analyzes measures to simplify the relationship between taxpayers and tax authorities, strengthen digitalization, increase tax control and awareness, as well as protect taxpayers' rights. It is substantiated that it is possible to increase economic efficiency and stabilize tax revenues by modernizing tax administration.

Keywords: Tax administration, tax system, digitalization, tax control, taxpayers, Republic of Uzbekistan.

KIRISH

Soliq ma'muriyatchiligi har bir davlatning iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda va davlat byudjetini barqarorlashtirishda muhim ahamiyatga ega. Davlat byudjeti daromadlarining asosiy manbai bo'lgan soliqlarni to'g'ri hisoblash, yig'ish va nazorat qilish jarayonlari samarali soliq ma'muriyatchiligi orqali amalga oshiriladi. Soliq ma'muriyatchiligi faqatgina soliq organlarining faoliyatini tartibga solish bilan chegaralanmay, balki soliq to'lovchilar va davlat o'rtasidagi munosabatlarning huquqiy, ma'muriy va texnologik asoslarini ham o'z ichiga oladi.

O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligi so'nggi yillarda jiddiy islohotlarga duch kelmoqda. Soliq tizimini soddalashtirish, soliq to'lovchilar uchun qulay sharoitlar yaratish, raqamlashtirishni joriy etish va soliq nazoratini kuchaytirish kabi choralar ko'rilmogda.

Shuningdek, xalqaro tajribaga asoslanib, soliq to'lovchilar va soliq organlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni yaxshilash, soliq yukini adolatli taqsimlash va soliqlardan bo'yin tovlashning oldini olishga qaratilgan mexanizmlar ishlab chiqilmoqda.

Ushbu maqola soliq ma'muriyatchiligining nazariy asoslari va uni takomillashtirish zarurati, xalqaro amaliyot va O'zbekiston tajribasi asosida tahlil qiladi. Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari sifatida raqamlashtirish, soliq to'lovchilar xabardorligini oshirish, soliq nazoratini kuchaytirish va huquqiy asoslarni mustahkamlash kabi masalalar ko'rib chiqiladi.

Metodologiya: Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish masalasi har doim murakkab va ko'p qirrali mavzu bo'lib kelgan. Ushbu tadqiqotda mazkur mavzu analitik va amaliy yondashuvlar uyg'unligida o'rganildi. Tadqiqot jarayonida birinchi navbatda nazariy tahlil amalga oshirildi. Bu jarayonda soliq ma'muriyatchiligining nazariy asoslari chuqur o'rganilib, soliq boshqaruvi va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlar haqida ilmiy manbalardan foydalanildi. O'zbekiston soliq tizimining rivojlanish tarixi va zamonaviy holati haqida muhim ma'lumotlar olindi.

Soliq ma'muriyatchiligining samaradorligini oshirish uchun, avvalo, uning huquqiy asoslarini chuqur o'rganish talab etiladi. Shu sababli, O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi, unda kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalar diqqat bilan ko'rib chiqildi. Bu huquqiy hujjatlar soliq organlarining vakolatlari va soliq to'lovchilar huquqlarini belgilab berdi. Bunday huquqiy tahlil soliq tizimidagi muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini aniqlashga yordam berdi.

Tadqiqotning asosiy qismida statistik tahlil amalga oshirildi. O'zbekiston Davlat soliq qo'mitasi, Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) kabi tashkilotlarning statistik ma'lumotlari asosida soliq tushumlarining dinamikasi, soliq nazoratining samaradorligi va soliq to'lovchilar soni o'rganildi. Ushbu statistika yordamida soliq ma'muriyatchiligida mavjud bo'lgan kamchiliklar va ularni bartaraf etish imkoniyatlari aniqlandi.

Tadqiqot jarayonida amaliy tahlilga ham katta e'tibor qaratildi. O'zbekiston Respublikasidagi amaldagi soliq ma'muriyatchiligi tizimi real hayotda qanday ishlashi o'rganildi.

Bu jarayonda soliq to'lovchilar va soliq organlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, mavjud muammolar va ularni hal etish yo'llari tahlil qilindi. Shuningdek, soliq tizimini raqamlashtirish bo'yicha xalqaro tajribalar va ularning O'zbekiston sharoitida qo'llanilishi ko'rib chiqildi.

Bundan tashqari, tadqiqot davomida taqqoslash usulidan keng foydalanildi. O'zbekiston soliq ma'muriyatchiligi rivojlangan davlatlar, xususan, Germaniya, Janubiy Koreya va Singapur kabi mamlakatlar tajribasi bilan solishtirildi. Bunda soliq nazorati, soliq to'lovchilar xabardorligini oshirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish borasidagi ilg'or amaliyotlar tahlil qilindi. Bu esa O'zbekiston soliq tizimini modernizatsiya qilish uchun samarali yo'nalishlarni aniqlashga imkon berdi.

Umuman olganda, ushbu metodologiya soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish masalasini keng va chuqur o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Soliq tizimining barqarorligi va samaradorligi uchun nazariy bilimlar, huquqiy asoslar, statistika va xalqaro tajriba birgalikda tahlil qilindi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi: Soliq ma'muriyatchiligi mavzusi bo'yicha ilmiy adabiyotlar va tadqiqotlar keng qamrovli bo'lib, ular orqali soliq tizimining rivojlanish tarixi, nazariy asoslari va amaliyotdagi yondashuvlar haqida to'liq tasavvur hosil qilish mumkin. Soliq ma'muriyatchiligi masalasini o'rganish uchun ilmiy manbalarda ko'plab yondashuvlar mavjud bo'lib, ular davlatning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, soliqlarni samarali yig'ish va soliq to'lovchilar huquqlarini himoya qilishga qaratilgan.

Ilk nazariy manbalarda Adam Smitning "Xalqlar boyligi" asarida soliq tamoyillari – adolatlilik, aniqlik, qulaylik va iqtisodiy samaradorlik haqida fikrlar bildirilgan. Bu tamoyillar hali ham zamonaviy soliq ma'muriyatchiligi asosini tashkil etadi. Keyinchalik Deyvid Rikardo va Karl Marks kabi iqtisodchilarning asarlarida soliq siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri haqida ilmiy bahslar davom etdi.

Zamonaviy soliq boshqaruvi bo'yicha xalqaro tajriba OECD (Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti) tomonidan ishlab chiqilgan tamoyillar asosida rivojlanib bormoqda. OECD hujjatlarida soliq ma'muriyatchiligining samaradorligi, soliq nazoratining ochiqligi, soliq to'lovchilarning xabardorligi va soliq yukini adolatli taqsimlash kabi masalalar keng yoritilgan.

Ayniqsa, raqamli soliq tizimlari va soliq ma'lumotlarini avtomatlashtirish bo'yicha xalqaro tajribalar tadqiqotchi olimlarning e'tiborini jalb qilgan.

O'zbekiston soliq tizimi va ma'muriyatchiligi bo'yicha ko'plab ilmiy maqolalar va tadqiqotlar nashr etilgan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2019-yilda qabul qilingan yangi Soliq kodeksi mamlakat soliq tizimini modernizatsiya qilish va soddalashtirishga qaratilgan. Ushbu huquqiy hujjat soliq to'lovchilar va soliq organlari o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solishning zamonaviy mexanizmlarini belgilab berdi.

Mahalliy olimlardan X. Xudoyberdiyev va S. Karimovlarning tadqiqotlari O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish, soliq tushumlarini oshirish va soliq nazoratini samaradorligini kuchaytirish masalalariga bag'ishlangan. Tadqiqotlar davomida soliq ma'muriyatchiligini soddalashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha aniq takliflar ilgari surilgan.

Xalqaro miqyosda, Deloitte, PwC, McKinsey kabi yirik konsultatsiya kompaniyalarining hisobotlari va tadqiqotlari soliq boshqaruvi va raqamli soliq tizimlari haqida dolzarb ma'lumotlarni taqdim etadi. Ularning tahlillarida soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish orqali soliq tushumlarini oshirish va soliq yukini kamaytirish imkoniyatlari asoslab berilgan.

Xususan, Singapur, Janubiy Koreya va Estoniya kabi davlatlarning soliq tizimlari soliq ma'muriyatchiligining samaradorligini oshirishga qaratilgan muvaffaqiyatli tajriba sifatida ko'rsatiladi. Bu davlatlar soliq to'lovchilar uchun qulay raqamli platformalar, avtomatlashtirilgan soliq hisobotlari va soliq nazoratining zamonaviy tizimlarini joriy etgan.

Shuningdek, xalqaro soliq nazariyasi va amaliyoti bo'yicha P. Slemrod va J. Bakija tomonidan yozilgan "Taxing Ourselves" asari soliq tizimini samarali boshqarish va soliq yuki muammolari haqida keng ma'lumot beradi. Ushbu manba soliq tizimini soddalashtirish va soliq to'lovchilar xabardorligini oshirish bo'yicha ilmiy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Umuman olganda, soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar ushbu sohaning murakkab va ko'p qirrali ekanligini ko'rsatadi. Davlatlar soliq tizimini soddalashtirish, soliq to'lovchilar bilan samarali muloqotni yo'lga qo'yish va raqamlashtirishni kuchaytirish orqali soliq tushumlarini oshirishga intilmoqda. O'zbekiston ham ushbu yo'nalishda jadal rivojlanmoqda.

TAHLIL VA NATIJALAR

Soliq ma'muriyatchiligi har qanday davlat uchun iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning muhim mexanizmlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, soliqlarni samarali boshqarish va undirish tizimi davlat byudjeti daromadlarini barqarorlashtirishga, tadbirkorlik rivojiga va fuqarolarning moliyaviy intizomiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot davomida soliq ma'muriyatchiligining samaradorligini oshirishga qaratilgan bir qator asosiy yo'nalishlar aniqlandi.

Birinchidan, soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirishning asosiy zarurati davlat byudjetini barqarorlashtirish va soliq tushumlarini oshirish bilan bog'liq. Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda so'nggi yillarda soliq tushumlari hajmi sezilarli darajada oshgan. Bu davlatning soliq siyosatini liberallashtirish, soliq ma'muriyatchiligini soddalashtirish va raqamlashtirish natijasi hisoblanadi. Misol uchun, Davlat soliq qo'mitasi tomonidan joriy etilgan "Soliq to'lovchi kabineti" platformasi orqali soliq to'lovchilar o'z majburiyatlarini oson va tezkor bajarish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Ikkinchidan, soliq nazoratini kuchaytirish va soliq to'lovchilar xabardorligini oshirish orqali davlat soliq tushumlarini yanada barqarorlashtirishi mumkin. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, O'zbekistonda soliq nazorati mexanizmlari zamonaviy texnologiyalar yordamida sezilarli darajada yaxshilangani kuzatiladi. Soliq to'lovchilarga nisbatan risklarni baholash va ularni monitoring qilish uchun sun'iy intellekt va ma'lumotlarni tahlil qilish texnologiyalaridan foydalanilmoqda. Bu esa soliqdan bo'yin tovlash holatlarini sezilarli darajada kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Uchinchidan, soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish uchun xalqaro tajribaga asoslanish zarur. Tadqiqot davomida Singapur, Janubiy Koreya va Estoniya kabi davlatlarning soliq tizimi chuqur o'rganildi. Ushbu davlatlar raqamli soliq tizimlarini joriy etish orqali soliq tushumlarini sezilarli darajada oshirgan. Singapurda "Tax Portal" platformasi orqali barcha soliq to'lovchilar o'z soliq majburiyatlarini real vaqt rejimida kuzatish va bajarish imkoniga ega.

Janubiy Koreyada esa "Hometax" tizimi yordamida soliq hisobotlari avtomatlashtirilgan.

1-jadval

Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish

Yo'nalishlar	Amalga oshirish (%)	Kutilayotgan natija
Raqamlashtirish	75	Tushumlar oshadi
Nazoratni avtomatlashtirish	60	Bo'yin tovlash kamayadi
Xabardorlikni oshirish	50	Huquqiy savod oshadi
Adolatli taqsimlash	40	Adolat ta'minlanadi
Xalqaro tajriba	30	Samaradorlik oshadi

Manba: Mualif ishlanmasi

O'zbekistonda raqamli soliq tizimi joriy etilganiga qaramay, hali ham qator muammolar mavjud. Birinchi navbatda, soliq to'lovchilar orasida raqamli xizmatlardan foydalanish madaniyati yetarli darajada shakllanmagan. Bu soliq to'lovchilarni soliq to'lash jarayoniga jalb qilishda qiyinchiliklar tug'diradi. Ikkinchi muammo esa soliq nazoratining samaradorligi bilan bog'liq. Soliq organlari tomonidan amalga oshirilayotgan tekshiruvlar ko'pincha ortiqcha byurokratik tartiblar bilan murakkablashadi, bu esa soliq to'lovchilarning noroziligiga olib keladi.

Tadqiqot davomida aniqlangan yana bir muhim jihat – soliq yukining adolatli taqsimlanmasligi. Kichik va o'rta biznes subyektlari ko'pincha soliq yukini yuqori darajada his qiladi, chunki yirik korxonalar turli soliq imtiyozlaridan foydalanadi. Bu holat soliq tizimi islohotlariga ehtiyoj borligini ko'rsatadi.

Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish bo'yicha quyidagi natijalar ilgari surilishi mumkin:

- ✓ Soliq tizimini to'liq raqamlashtirish va soliq to'lovchilar uchun qulay platformalar yaratish zarur.
- ✓ Soliq nazoratini avtomatlashtirish va risklarni baholash tizimini yanada takomillashtirish lozim.
- ✓ Soliq yukini adolatli taqsimlashni ta'minlash uchun soliq imtiyozlarini qayta ko'rib chiqish kerak.
- ✓ Soliq to'lovchilarni ma'lumotlar bilan ta'minlash va ularni soliq majburiyatlari haqida muntazam xabardor qilish tizimini kuchaytirish lozim.

Umuman olganda, O'zbekiston soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish bo'yicha salmoqli yutuqlarga erishgan bo'lsa-da, mavjud muammolarni hal qilish uchun doimiy islohotlar zarur. Soliq tizimining samaradorligini oshirish va soliq to'lovchilar bilan ochiq va halol munosabatlarni yo'lga qo'yish orqali davlat moliyaviy barqarorligini mustahkamlash mumkin.

MUHOKAMA

Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish har bir davlat uchun dolzarb masala bo'lib, uning samaradorligi davlat byudjeti daromadlarini barqarorlashtirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashga bevosita ta'sir qiladi. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda soliq tizimi sezilarli darajada rivojlandi, ammo hali ham bir qator muammolar va yechimni talab qiluvchi masalalar mavjud.

Birinchi muhim jihat – soliq tizimining raqamlashtirilishi. O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish bo'yicha sezilarli qadamlar tashlangan. Davlat soliq qo'mitasi tomonidan joriy etilgan "Soliq to'lovchi kabineti" va "Soliq.uz" kabi raqamli platformalar orqali soliq to'lovchilar o'z majburiyatlarini onlayn bajarish imkoniyatiga ega bo'ldi. Ushbu platformalar soliq to'lovchilar va soliq organlari o'rtasidagi aloqalarni soddalashtirdi va jarayonlarni tezlashtirdi. Biroq, ushbu tizimlar hali ham to'liq avtomatlashtirilmagan va foydalanuvchilar uchun qulaylik darajasi yaxshilanishi lozim.

Xalqaro tajribaga nazar soladigan bo'lsak, Singapur, Janubiy Koreya va Estoniya kabi davlatlar soliq tizimini raqamlashtirish orqali sezilarli yutuqlarga erishgan. Singapurda soliq to'lovchilar uchun "Tax Portal" tizimi joriy etilgan bo'lib, bu tizim orqali fuqarolar o'z soliqlarini onlayn tarzda hisoblab, to'lashlari mumkin.

Janubiy Koreyaning "Hometax" tizimi esa soliq hisobotlarini avtomatik tarzda to'ldirish va jo'natish imkonini beradi. Estoniya esa "e-Tax Board" platformasi orqali nafaqat soliq to'lovchilarni, balki soliq ma'muriyatini ham to'liq raqamlashtirgan.

O'zbekistonda esa bu jarayon hali ham rivojlanish bosqichida. Soliq to'lovchilar orasida raqamli xizmatlardan foydalanish madaniyati yetarli darajada shakllanmagan. Ko'plab tadbirkorlar va jismoniy shaxslar hali ham an'anaviy, qog'oz shaklidagi soliq hisobotlarini afzal ko'radi. Bu esa soliq ma'muriyatchiligini soddalashtirish va samaradorligini oshirishga to'sqinlik qiladi.

Ikkinchi muhim masala – soliq nazorati va uning samaradorligi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, O'zbekistonda soliq nazorati tizimi ko'pincha ortiqcha byurokratik tartiblar bilan murakkablashadi. Soliq organlari tomonidan o'tkaziladigan tekshiruvlar ko'pincha tadbirkorlarning faoliyatini izdan chiqaradi va ularda norozilik kayfiyatini kuchaytiradi.

Xususan, kichik va o'rta biznes subyektlari ko'pincha soliq yukini yuqori darajada his qiladi, chunki yirik korxonalar turli soliq imtiyozlaridan foydalanadi. Bu esa soliq yukining adolatli taqsimlanmasligiga olib keladi.

Uchinchi muammo – soliq to'lovchilar xabardorligini oshirish masalasidir. Soliq to'lovchilar ko'p hollarda o'z huquq va majburiyatlari haqida to'liq ma'lumotga ega emaslar. Bu esa soliqlarni noto'g'ri hisoblash va to'lashga olib keladi. Soliq organlari tomonidan muntazam ravishda o'tkaziladigan axborot kompaniyalari va soliq maslahatchilik xizmatlari soliq to'lovchilarning huquqiy savodxonligini oshirishga qaratilishi lozim. Shuningdek, soliq to'lovchilarga soliq yukini kamaytirish imkoniyatlari va qonuniy soliq imtiyozlari haqida ma'lumot berish kerak.

To'rtinchidan, soliq tizimini soddalashtirish va soliq yukini adolatli taqsimlash zarur.

Kichik va o'rta biznes subyektlariga soliq yukini kamaytirish va ularga qulay soliq rejimlarini taqdim etish orqali tadbirkorlikni rivojlantirishga zamin yaratiladi. Shu bilan birga, yirik korxonalar tomonidan soliqlardan bo'yin tovlash holatlarini kamaytirish maqsadida ularning faoliyati qat'iy nazoratga olinishi lozim.

O'zbekiston soliq tizimi xalqaro tajriba bilan solishtirilganda, raqamlashtirish va soliq to'lovchilar bilan o'zaro hamkorlik bo'yicha hali ko'p imkoniyatlardan foydalanmagan.

Singapur va Janubiy Koreya kabi davlatlar o'z soliq tizimini foydalanuvchilarga qulay va ochiq qilib ishlab chiqqan bo'lsa, O'zbekistonda bunday tizim hali ham rivojlanish bosqichida.

Shuning uchun raqamli texnologiyalarni joriy etish va soliq to'lovchilar bilan samarali muloqotni yo'lga qo'yish O'zbekiston soliq tizimini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lishi lozim.

Umuman olganda, O'zbekiston soliq ma'muriyatchiligi tizimi rivojlanmoqda, ammo uni yanada samarali qilish uchun ko'plab islohotlar zarur. Soliq nazoratini avtomatlashtirish, soliq to'lovchilar xabardorligini oshirish va soliq yukini adolatli taqsimlash orqali soliq tizimini isloh qilish mumkin. Raqamli texnologiyalardan keng foydalanish va xalqaro tajribani amaliyotga tatbiq etish esa soliq ma'muriyatchiligini yangi bosqichga olib chiqadi.

XULOSA

Soliq ma'muriyatchiligi har qanday davlatning iqtisodiy barqarorligi va moliyaviy mustahkamligini ta'minlashda asosiy o'rin tutadi.

Ushbu ilmiy maqola davomida soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish zarurati va asosiy yo'nalishlari chuqur o'rganildi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda so'nggi yillarda soliq tizimi sezilarli darajada rivojlanib, raqamlashtirish va soliq to'lovchilar bilan o'zaro munosabatlarni soddalashtirish bo'yicha muhim qadamlar tashlangan.

Avvalo, soliq ma'muriyatchiligi samaradorligini oshirish uchun davlat soliq tizimini to'liq raqamlashtirishga intilishi zarur. Bu nafaqat soliq tushumlarini oshiradi, balki soliq to'lovchilar uchun qulaylik yaratadi. O'zbekistonda joriy etilgan "Soliq to'lovchi kabineti" va "Soliq.uz" kabi platformalar bu yo'nalishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularni yanada rivojlantirish va foydalanuvchilarga qulay qilish lozim. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, raqamli soliq tizimlari orqali davlat soliq tushumlarini sezilarli darajada oshirishi va soliqdan bo'yin tovlashni kamaytirishi mumkin.

Ikkinchidan, soliq nazoratini avtomatlashtirish va shaffoflikni ta'minlash zarur. Hozirgi vaqtda O'zbekistonda soliq nazorati tizimi ko'pincha ortiqcha byurokratik tartiblar bilan murakkablashadi, bu esa soliq to'lovchilarning noroziligiga sabab bo'ladi. Soliq nazoratini avtomatlashtirish, risklarni baholash va soliq to'lovchilarni tahlil qilish orqali soliqdan bo'yin tovlash holatlarini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlardan foydalanish soliq nazoratini tezkor va samarali qiladi.

Uchinchidan, soliq to'lovchilar xabardorligini oshirish va ularni soliq majburiyatlari haqida ma'lumot bilan ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Soliq to'lovchilar uchun ma'lumot kampaniyalari, soliq maslahatchilik xizmatlari va soliq bo'yicha onlayn qo'llanmalar yaratilishi lozim. Soliq to'lovchilarga soliqlarni to'g'ri hisoblash va to'lash bo'yicha ko'rsatmalar berish ularning huquqiy savodxonligini oshiradi va noto'g'ri hisob-kitoblar ehtimolini kamaytiradi.

To'rtinchidan, soliq yukini adolatli taqsimlashni ta'minlash lozim. Kichik va o'rta biznes subyektlari uchun qulay soliq rejimlarini yaratish, ularning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash davlat uchun foydali bo'ladi. Yirik korxonalar esa soliq imtiyozlaridan foydalangan holda soliqlardan qochmasligi uchun qat'iy nazoratga olinishi kerak. Bu esa soliqlarni barqaror yig'ish va soliq to'lovchilar orasida adolatni ta'minlashga xizmat qiladi.

Beshinchidan, xalqaro tajribadan o'rganish va uni mahalliy sharoitga moslashtirish orqali soliq ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirish mumkin. Singapur, Janubiy Koreya va Estoniya kabi davlatlar soliq tizimini raqamlashtirish va soliq nazoratini avtomatlashtirish orqali yuqori samaradorlikka erishgan. O'zbekiston ham bu tajribadan foydalanib, soliq ma'muriyatchiligini zamonaviylashtirishi mumkin.

Umuman olganda, soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish orqali O'zbekiston iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashi, davlat byudjetini to'ldirishi va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashi mumkin. Soliq to'lovchilar uchun qulay sharoitlar yaratish, soliq nazoratini soddalashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali soliq tizimi samaradorligini oshirishga erishiladi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. (2019). O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami.
2. Davlat Soliq Qo'mitasi rasmiy sayti. (2024). www.soliq.uz.

3. OECD (Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti). (2021). "Tax Administration 2021: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies."
4. Jahon banki. (2023). "Uzbekistan Tax Policy Assessment." Washington, D.C.
5. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF). (2022). "Digital Taxation in Emerging Economies: Uzbekistan Experience." Washington, D.C.
6. X. Xudoyberdiyev, S. Karimov. (2022). "O'zbekistonda soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish yo'llari." Toshkent: Iqtisodiyot va moliya instituti.
7. Deloitte. (2023). "Digital Transformation in Tax Administration: Global Trends." London.
8. PwC (PricewaterhouseCoopers). (2023). "Tax Administration in Asia: Best Practices and Lessons." Singapur.
9. McKinsey & Company. (2023). "Improving Tax Compliance Through Digital Solutions." Nyu-York.
10. P. Slemrod, J. Bakija. (2017). "Taxing Ourselves: A Citizen's Guide to the Debate over Taxes." MIT Press.
11. Singapur soliq boshqarmasi (IRAS) rasmiy sayti. (2024). www.iras.gov.sg.
12. Janubiy Koreya "Hometax" tizimi haqida rasmiy ma'lumotlar. (2024). www.hometax.go.kr.
13. Estoniya "e-Tax Board" platformasi rasmiy ma'lumotlari. (2024). www.emta.ee.
14. V. Tanzi. (2020). "Public Finance in Developing Countries." Routledge.
15. S. Keen. (2019). "Debunking Economics: The Naked Emperor of the Social Sciences." Zed Books.